

SAMENVATTING **Verjaring**

Datum: mei 2014

Betreft: **Een samenvatting van de belangrijkste wetgeving en jurisprudentie op het gebied van verjaring in aansprakelijkheidszaken**

Ik heb dit schema opgesteld als een (eigen) hulpmiddel. Ik deel het schema graag. Het staat u dus vrij het schema te gebruiken, uiteraard met bronvermelding. Hoewel ik altijd grondig en zorgvuldig werk, is geen volledigheid beoogd en kan nuance ontbreken. Het schema is geen advies en gebruik is voor eigen risico. Vragen of opmerkingen over het schema? Neem gerust contact op! Ik geef graag een nadere toelichting!

De bepalingen over verjaring zijn ondergebracht in titel 11 (Rechtsvorderingen) van Boek 3 BW. Het betreft de artikelen 3:306 BW tot en met 3:326 BW.

“Hoofdregeel”

Art. 3:306 BW

Indien de wet niet anders bepaalt, verjaart een rechtsvordering door verloop van twintig jaren.

“Uitgangspunt” voor het aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht

Art. 3:310 BW

1. Een rechtsvordering tot vergoeding van schade of tot betaling van een bedongen boete verjaart door verloop van vijf jaren na de aanvang van de dag, volgende op die waarop de benadeelde zowel met de schade of de opeisbaarheid van de boete als met de daarvoor aansprakelijke persoon bekend is geworden, en in ieder geval door verloop van twintig jaren na de gebeurtenis waardoor de schade is veroorzaakt of de boete opeisbaar is geworden.
2. Is de schade een gevolg van verontreiniging van lucht, water of bodem, van de verwezenlijking van een gevaar als bedoeld in 3:175 van Boek 6 dan wel van beweging van de bodem als bedoeld in 3:177, eerste lid, onder b, van Boek 6, dan verjaart de rechtsvordering tot vergoeding van schade, in afwijking van het aan het slot van lid 1 bepaalde, in ieder geval door verloop van dertig jaren na de gebeurtenis waardoor de schade is veroorzaakt.
3. Voor de toepassing van lid 2 wordt onder gebeurtenis verstaan een plotseling optredend feit, een voortdurend feit of een opeenvolging van feiten met dezelfde oorzaak. Bestaat de gebeurtenis uit een voortdurend feit, dan begint de termijn van dertig jaren bedoeld in lid 2 te lopen nadat dit feit is opgehouden te bestaan. Bestaat de gebeurtenis uit een opeenvolging van feiten met dezelfde oorzaak, dan begint deze termijn te lopen na dit laatste feit.
4. Indien de gebeurtenis waardoor de schade is veroorzaakt, een misdrijf oplevert als bedoeld in de artikelen 240b, 242 tot en met 250 en 273f dan wel 300 tot en met 303 van het Wetboek van Strafrecht voor zover het feit oplevert genitale verminking van een persoon van het vrouwelijke geslacht, en is gepleegd ten aanzien van een persoon die de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt, verjaart de rechtsvordering tot vergoeding van schade tegen de schuldige aan het misdrijf niet zolang het recht tot strafvordering niet door verjaring is vervallen.
5. In afwijking van de leden 1 en 2 verjaart een rechtsvordering tot vergoeding van schade door letsel of overlijden slechts door verloop van vijf jaren na de aanvang van de dag volgende op die waarop de benadeelde zowel met de schade als met de daarvoor aansprakelijke persoon bekend is geworden. Indien de benadeelde minderjarig was op de dag waarop de schade en de daarvoor aansprakelijke persoon bekend zijn geworden, verjaart de rechtsvordering slechts door verloop van vijf jaren na de aanvang van de dag volgende op die waarop de benadeelde meerderjarig is geworden.

Verjaring (rechts)vordering tot schadevergoeding uit:

wanprestatie, onrechtmatige daad, instaan voor volmacht, zaakwaarneming, onversch.betaling, boete

Hoofdregeel: 3:310 lid 1 BW korte verjaringstermijn van 5 jaar

begint te lopen op de dag volgend op die waarop de benadeelde zowel *met de schade* als *met de daarvoor aansprakelijke persoon bekend is geworden*.

→ grondslag billijkheid (uit rechtspraak HR volgt dat die voorop staat) en rechtszekerheid

Bij korte verjaringstermijn van art. 3:310 lid 1 BW ...

- 1) ... gaat, als benadeelde vordering niet kan instellen door omstandigheden die aan schuldenaar moeten worden toegerekend, termijn pas in wanneer omstandigheden dit niet langer verhinderen

HR 23 oktober 1998, NJ 2000/15 (M/B)

HR 25 juni 1999, NJ 2000/16 (B sr./B jr.)

- 2) ... gaat het om daadwerkelijke (subjectieve) bekendheid

HR 6 april 2001, NJ 2002/383 (Vellekoop/Wilton Fijenoord)

Vordering van schadevergoeding door weduwe van aan asbest blootgestelde werknemer.

Aangenomen moet worden dat, mede gelet op de tekst van deze bepaling, het criterium 'bekend is geworden' subjectief moet worden opgevat. Het komt er dus op aan dat degene die zich op voormelde verjaringstermijn beroept, stelt en zo nodig bewijst dat de benadeelde daadwerkelijk bekend was met de schade en met de daarvoor aansprakelijke persoon. (Voorshands aannemen dat benadeelde bekend was is mogelijk.)

HR 20 april 2001, NJ 2002/384 (Wong/mr. X)

Vordering Wong jegens mr. X ihkv beroepsaansprakelijkheid.

Voor zover hier van belang bepaalt art. 3:311 lid 1 BW dat een rechtsvordering tot ontbinding van een overeenkomst op grond van een tekortkoming in de nakoming verjaart door verloop van vijf jaren na de aanvang van de dag volgende op die waarop de schuldeiser met de tekortkoming bekend is geworden. Aangenomen moet worden dat, mede gelet op de tekst van deze bepaling, het criterium 'bekend is geworden' subjectief moet worden opgevat. (Voorshands aannemen dat benadeelde bekend was is mogelijk.)

- 3) ... volstaat het enkele vermoeden van het bestaan van schade niet

HR 24 januari 2003, NJ 2003/300 (BASF/Rensink)

Het enkele vermoeden van het bestaan van schade is onvoldoende om aan te nemen dat sprake is van daadwerkelijke bekendheid met de schade. Als sprake is van lichamelijke klachten waarvan de herkomst niet zonder meer duidelijk is, kan van daadwerkelijke bekendheid met de schade pas sprake zijn wanneer met voldoende mate van zekerheid is vastgesteld waardoor deze klachten zijn ontstaan. In het algemeen zal deze vereiste mate van zekerheid — die niet een absolute zekerheid behoeft te zijn — pas aanwezig zijn wanneer deze oorzaak door te dier zake deskundige artsen is gediagnostiseerd.

HR 4 april 2008, NJ 2008/203 (X/Albert Schweitzer Ziekenhuis / Klapvoet)

- 4) ... moet de benadeelde daadwerkelijk in staat zijn een vordering in te stellen

HR 31 oktober 2003, NJ 2006/112 (Saelman/AZVU)

→ **Zie over dit arrest verderop meer**

Tegen de achtergrond van voormelde rechtspraak en in het licht van de mede naar aanleiding van deze arresten verschenen literatuur komt de Hoge Raad thans tot het oordeel dat de korte verjaringstermijn van art. 3:310 lid 1 BW, gelet op de strekking van deze bepaling, pas begint te lopen op de dag na die waarop de benadeelde daadwerkelijk in staat is een rechtsvordering tot vergoeding van deze schade in te stellen.

“...indien iemand bij zijn geboorte lichamelijk letsel heeft opgelopen dat door het natuurlijk verloop van de zwangerschap en bevalling zou kunnen zijn veroorzaakt, de korte verjaringstermijn pas begint te lopen zodra hij of diens wettelijk vertegenwoordiger, voldoende zekerheid — die niet een absolute zekerheid hoeft te zijn — heeft gekregen dat het letsel (mede) is veroorzaakt door tekortschietend of foutief medisch handelen.”

Ook vóór Saelman/AZVU, maar daarin niet genoemd:

- 5) ... is vereist dat daadwerkelijk schade is ontstaan

HR 24 mei 1991, NJ 1992/246 (De Ontvanger/Amro)

Voor het ontstaan van een vordering tot schadevergoeding is vereist dat schade is geleden.

HR 10 oktober 2003, NJ 2003/680 (S/Van Gerven)

→ **Zie over dit arrest verderop meer**

Een rechtsvordering als de onderhavige verjaart, voor zover thans van belang, door verloop van vijf jaren nadat de benadeelde de voor het instellen van de vordering benodigde wetenschap — daadwerkelijke bekendheid met de schade en de daarvoor aansprakelijke persoon — heeft verkregen. Voor het aanvangen van de vijfjarige verjaringstermijn is hier dus in elk geval vereist dat daadwerkelijk schade is ontstaan. De schade waarvan Van Gerven in dit geding vergoeding vordert, wordt gevormd door hetgeen hij over het jaar 1988 als gevolg van de door S. gemaakte fout meer aan inkomstenbelasting verschuldigd is geworden. De verplichting tot betaling van een aan inkomstenbelasting verschuldigd bedrag ontstaat eerst door het opleggen van de desbetreffende aanslag, en wel vanaf de datum van de dagtekening van het door de inspecteur opgemaakte aanslagbiljet. Daarom moet worden aangenomen dat schade als door Van Gerven gevorderd op datzelfde moment ontstaat. Dit brengt mee dat de vijfjarige verjaringstermijn in een dergelijk geval op zijn vroegst dan een aanvang kan nemen.

- 6) ... is niet vereist dat de hoogte van de schade vaststaat

HR 11 september 1992, NJ 1992/746 (Mulders/De Staat)

Beslissend voor de aanvang van de verjaring geregeld bij de wet van 31 okt. 1924 is het tijdstip waarop de bevoegdheid om onmiddellijk de naleving van de verbintenis te eisen, is ontstaan, ongeacht of de schuldeiser op dat tijdstip reeds met het bestaan van de verbintenis bekend was (HR 4 maart 1966, NJ 1966, 215) . Wat betreft vorderingen tot vergoeding van schade uit onrechtmatige daad valt dit tijdstip samen met het moment waarop de vordering is ontstaan; voor dit ontstaan is vereist dat de schade op dat moment was geleden (HR 24 mei 1991, NJ 1992, 246) . Voor opvorderbaarheid is niet noodzakelijk dat de omvang van de schade alsdan reeds is komen vast te staan.

Ook belangrijk ná Saelman/AZVU

- 7) ... is niet vereist dat benadeelde daadwerkelijk bekend is met de juridische beoordeling van feiten en omstandigheden die betrekking hebben op de schade en de daarvoor aansprakelijke persoon

HR 26 november 2004, NJ 2006/115 (Bosman/G)

Deze rechtspraak [**NJ 2006/112 (Saelman/AZVU)**] houdt echter niet in dat voor het gaan lopen van de verjaringstermijn vereist is dat de benadeelde niet slechts daadwerkelijk bekend is met de feiten en omstandigheden die betrekking hebben op de schade en de daarvoor aansprakelijke persoon maar ook met de juridische beoordeling van die feiten en omstandigheden. Het stellen van die eis zou niet in overeenstemming zijn met het voor een behoorlijk verloop van het rechtsverkeer te aanvaarden uitgangspunt dat een beroep op rechtsdwaling in het algemeen niet kan worden aanvaard, en zou tot rechtsongelijkheid aanleiding geven waar juridische kennis niet in gelijke mate bij eenieder aanwezig is. Het zou ook in strijd met de rechtszekerheid zijn wanneer de aanvang van de verjaring afhankelijk zou zijn van het tijdstip waarop de benadeelde juridisch advies inwint. Ook de billijkheid, die naar in het laatst vermelde arrest is overwogen bij de korte verjaringstermijn naast de rechtszekerheid van betekenis is, staat aan het stellen van die eis in de weg. De benadeelde zou immers zonder hinder van deze verjaringstermijn kunnen profiteren van een eerst veel later bekend geworden inzicht met betrekking tot de juridische situatie ten tijde van het ontstaan van de schade, terwijl de aansprakelijke persoon zijn gedrag heeft gericht naar de toen geldende inzichten. Tegen deze achtergrond moet worden geoordeeld dat de rechtbank met haar oordeel dat het begrip 'bekend' feitelijk en niet juridisch moet worden ingevuld, kennelijk de hier bedoelde maatstaf tot uitgangspunt heeft genomen.

- 8) ... is niet vereist dat benadeelde met de exacte oorzaak van de schade bekend is

HR 20 februari 2004, NJ 2006/113 (Meissner von Hohenmeiss/Bloemsma)

Schade door vocht na aannemingswerkzaamheden. Meissner dacht eerst dat lekkage oorzaak was, bleek condensvorming te zijn. Vordering schadevergoeding toch verjaard. (HS: Na snelle lezing van arrest: vreemd geprocedeerd in eerste aanleg c.q. eerdere procedure.)

Vier arresten uit 2009 en 2010 met noot Du Perron:

- I. HR 9 oktober 2009, NJ 2012/193 (Gemeente Stadskanaal/Deloitte & Touche) m.nt. Du Perron (onder 196)
 Beroepsfout Deloitte? Deloitte had Stadskanaal bijgestaan als adviseur over borg staan voor bepaald project. Gemeente werd aangesproken voor flink bedrag. Daarover ontstond discussie en volgde een procedure. Gemeente werd door het Hof veroordeeld tot betaling. Gemeente had Deloitte 5 jaar en 4 dagen na inroepen borgtocht door bank aansprakelijk gesteld. In procedure tegen Deloitte werd beroep op verjaring gedaan.

Bij de beoordeling van het middel wordt het volgende vooropgesteld. Naar vaste rechtspraak van de Hoge Raad moet de eis dat de benadeelde bekend is geworden met zowel de schade als de daarvoor aansprakelijke persoon aldus worden opgevat dat het hier gaat om een daadwerkelijke bekendheid, zodat het enkele vermoeden van het bestaan van schade niet volstaat. Deze verjaringstermijn begint pas te lopen op de dag na die waarop de benadeelde daadwerkelijk in staat is een rechtsvordering tot vergoeding van de door hem geleden schade in te stellen. (HR 24 januari 2003, **NJ 2003/300** (BASF/Rensink)).

Daarvan zal sprake zijn als de benadeelde voldoende zekerheid — die niet een absolute zekerheid behoeft te zijn — heeft verkregen dat de schade is veroorzaakt door tekortschietend of foutief handelen van de betrokken persoon. Dit houdt niet in dat voor het gaan lopen van de verjaringstermijn is vereist dat de benadeelde — behalve met de feiten en omstandigheden die betrekking hebben op de schade en de daarvoor aansprakelijke persoon — daadwerkelijk bekend is met de juridische beoordeling van die feiten en omstandigheden. (HR 26 november 2004, **NJ 2006/115**). Dit betekent evenmin dat is vereist dat de benadeelde steeds ook met de (exacte) oorzaak van de schade bekend is (HR 20 februari 2004, **NJ 2006/113**).

HR (r.o. 3.8.2):

“Dat de gemeente op het moment van het inroepen van de ‘kredietgarantie’ ervan op de hoogte was dat de thans gevorderde schade per die datum zou blijken te zijn ontstaan indien haar uitleg van het overeengekomene onjuist zou blijken, betekent nog niet dat zij toen daadwerkelijk bekend was met de schade — dus met meer dan een kans op schade —, juist omdat het ontstaan van de schade afhankelijk was van haar ongelijk in het geschil met de bank. Dat de gemeente wist dat de tekst van de ‘kredietgarantie’ het standpunt van de bank ondersteunde en wist dat zij een (bewijs)risico liep als zij de door haar voorgestane uitleg in rechte zou willen verdedigen, kan nog niet meebrengen dat de gemeente ten tijde van het inroepen van de ‘kredietgarantie’ voldoende zekerheid had verkregen dat het risico dat de door X. gegeven lezing onjuist was, zich zou verwezenlijken en de schade het gevolg was van het tekortschieten van X. in de uitvoering van de hem door de gemeente verleende opdracht.”

Oordeel HR: verjaringstermijn pas begon te lopen op moment dat de gemeente in procedure tegen de bank in het ongelijk werd gesteld.

Commentaar in literatuur: Een veroordeling door een rechter bevestigt slechts het feit dat iemand aansprakelijk is voor een fout die is gemaakt en schade die daardoor is geleden. Een vonnis heeft wat dat betreft een declaratoir en geen constitutief karakter.

Intermezzo: Hoe moet dit arrest worden begrepen?

Daarvoor twee (andere: eerste niet door Du Perron geannoteerd) arresten uit 2010 van belang.

- 1) HR 9 april 2010, NJ 2010/215 (X en Y/de Staat en ABN AMRO)
 Schade als gevolg van onterechte strafvervolging. Uitgangspunt van de gedachtegang van het hof inzake de aanvang van de verjaringstermijn is geweest dat eisers tot cassatie van meet af aan zelf hebben kunnen beoordelen of de verdenking waarop de strafvervolging was gebaseerd terecht was. Bij dat in cassatie niet bestreden uitgangspunt, dat impliceert dat eisers zelf vanaf het begin hebben kunnen weten dat die verdenking niet terecht was, geeft 's hofs oordeel dat zij toen ook al daadwerkelijk in staat waren een vordering tot schadevergoeding tegen de Staat geldend te maken niet blijkt van een onjuiste rechtsopvatting.

2) en II. HR 9 juli 2010, NJ 2012/194 (beroepsaansprakelijkheid accountant) m.nt. Du Perron (onder 196)

HR verwijst naar arrest van 9 oktober 2009 en vermeldt dat volgens vaste rechtspraak het enkele vermoeden van schade niet volstaat en dat verjaringstermijn begint te lopen op de dag na die waarop de benadeelde daadwerkelijk in staat is een rechtsvordering tot vergoeding van de door hem geleden schade in te stellen. Daarvan zal sprake zijn als de benadeelde voldoende zekerheid — die niet een absolute zekerheid behoeft te zijn — heeft verkregen dat de schade is veroorzaakt door tekortschietend of foutief handelen van de betrokken persoon. **Het voorgaande betekent dat het antwoord op de vraag op welk tijdstip de verjaringstermijn is gaan lopen afhankelijk is van alle ter zake dienende omstandigheden.**

De rechtsvordering van de bestuurders tegen de accountant had als grondslag dat de accountant een fout heeft gemaakt door tot het dividendbesluit te adviseren althans onvoldoende voorlichting daarover te geven. Deze rechtsvordering strekte daarmee tot verhaal van die schade. **Bij deze stand van zaken is geen andere conclusie mogelijk dan dat de bestuurders op het moment dat zij door de curator in rechte werden betrokken reeds daadwerkelijk bekend waren met de feiten waaruit de schade voor hen voortvloeit, ook al was toen nog onzeker of de rechter de vordering van de curator zou toewijzen en of als gevolg daarvan de schade voor de bestuurders zou ontstaan.** Voor de aanvang van de verjaringstermijn is dat voldoende omdat daarvoor niet is vereist dat de benadeelde daadwerkelijk bekend is met de juridische beoordeling van de feiten en omstandigheden waaruit voor hem de schade voortvloeit (vgl. HR 26 november 2004, LJV AR1739, NJ 2006/115, m.nt. C.E. du Perron).

Om deze redenen waren de bestuurders op het moment dat zij door de curator in rechte werden betrokken daadwerkelijk in staat de rechtsvordering tot verhaal van die schade tegen de accountant — al of niet in vrijwaring — in te stellen, ook al was die schade nog niet voor de bestuurders ontstaan. Zij konden van de accountant immers toen in elk geval vergoeding vorderen van de schade waartoe zij in de door de curator aangevangen procedure mochten worden veroordeeld. Het voorgaande brengt mee dat het hof terecht heeft geoordeeld dat de verjaringstermijn van de rechtsvordering van de bestuurders tegen hun accountant een aanvang nam op — naar het hof bedoelt — de dag na die waarop de inleidende dagvaarding in de procedure van de curator tegen de bestuurders werd uitgebracht.

Arrest levert op:**Nieuwe regel:**

9) ... zijn alle ter zake dienende omstandigheden van belang

(En nieuwe) Vragen:

- i. wijkt HR af van eerder standpunt dat er daadwerkelijk schade is ontstaan voor start verjaring? (vergelijk hierboven geciteerde passage)
- ii. wijkt HR af van standpunt in **NJ 2012/193** dat verjaring pas begint te lopen als benadeelden in hoofdzaak zijn veroordeeld?

Antwoorden:HR 6 april 2012, LJV BU3784, RvdW 2012/534 (ASR/Achmea)

Van Aart en Schellekens zijn samen – ieder voor de helft – eigenaar van een paard dat zij hebben gestald bij manege De Krom in Sint-Michielgestel. Op 26 oktober 1990 trapt het paard verzorgster Van den Ven tegen haar knie. Deze trap veroorzaakt ernstige letselschade: de omvang van die schade zal later worden bepaald op € 602.335, exclusief rente en kosten – meer dan het bedrag waarvoor Schellekens verzekerd is. Bij brief van 8 september 1995 stelt Van den Ven (alleen) Schellekens aansprakelijk voor haar schade (vgl. art. 6:179 jo. art. 6:180 lid 1 BW). Vervolgens betreft zij Schellekens in een procedure voor de Rechtbank 's-Hertogenbosch. Bij vonnis van 15 juni 2001 – dus bijna elf jaar na het ongeval – verklaart de rechtbank voor recht dat Schellekens aansprakelijk is voor de schade van Van den Ven. De aansprakelijkheidsverzekeraar van Schellekens, Achmea, vergoedt deze schade en wordt uit dien hoofde in de rechten van Schellekens gesubrogeerd (art. 7:962 BW). Achmea brengt mede-eigenaar Van Aart bij brief van 7 augustus 2001 op de hoogte van het vonnis en stelt haar daarbij 'mede-aansprakelijk' voor de financiële gevolgen ervan. Daarop wendt Van

Aart zich tot haar eigen aansprakelijkheidsverzekeraar, ASR. ASR stelt bij brief van 21 augustus 2001 dat de regresvordering van Schellekens respectievelijk Achmea is verjaard. Dat is voor Achmea reden om Van Aart en ASR te betrekken in een procedure voor de Rechtbank Utrecht, waarin zij vordert dat voor recht wordt verklaard dat Van Aart en ASR gehouden zijn om de helft van de vergoeding die Achmea aan Van den Ven heeft betaald voor hun rekening te nemen. Rechtbank Utrecht verwerpt het beroep op verjaring en wijst de vordering van Achmea toe. Het Hof Amsterdam (nevenzittingsplaats Arnhem) bekrachtigt het vonnis.

HR:

Daarom kan de vijfjarige verjaringstermijn van art. 3:310 lid 1 niet eerder een aanvang nemen dan op de dag na die waarop de schadevordering opeisbaar is geworden, ook indien voordien reeds bekend is dat de schade geleden zal worden en wie de aansprakelijke persoon is.

Ook in de arresten **HR 9 oktober 2009**, LJN BJ4850 en **HR 9 juli 2010**, LJN BM1688 waarop X en ASR zich hebben beroepen, ging het om de verjaring van een opeisbare schadevordering van de verhaal zoekende partij (de gemeente Stadskanaal, respectievelijk [B] c.s.), en werd onderzocht of die partij in voldoende mate met haar schade bekend was om daadwerkelijk rechtsmaatregelen tegen de aangesproken partij te kunnen nemen, hetgeen afhankelijk is van de omstandigheden van het geval.

In laatstgenoemd arrest heeft de Hoge Raad weliswaar overwogen "Om deze redenen waren [B] c.s. op het moment dat zij door de curator in rechte werden betrokken daadwerkelijk in staat de rechtsvordering tot verhaal van die schade tegen Ernst & Young - al of niet in vrijwaring - in te stellen, ook al was die schade nog niet voor [B] c.s. ontstaan", maar met laatstgenoemde woorden is niet meer bedoeld dan dat de schade van [B] c.s. (bestaande in de claim van de curator op grond van art. 2:248 BW) zich nog niet had gemanifesteerd in een toewijzend vonnis; gezien de feitelijke omstandigheden van dat geval was uitgangspunt dat [B] c.s. vanwege die claim een opeisbare schadevordering tegen Ernst & Young hadden op grond van tekortkoming of onrechtmatige daad. Anders dan in beide genoemde zaken, is evenwel van een opeisbare regresvordering uit hoofde van art. 6:10 BW pas sprake indien en voor zover de hoofdelijk medeschuldenaar de vordering van de schuldeiser voldoet voor meer dan het gedeelte dat hem aangaat.

Arrest levert op:

Vraag of "opeisbaarheid" van de schadevordering een nieuw, aanvullend vereiste is.

- B.M. Jonk-Van Wijk en N. de Boer, 'Verjaring = bekendheid = bestaande schade = opeisbaarheid?', Tijdschrift Overeenkomst in de Rechtspraak, nr. 8 (december 2012):

HR heeft zich schuldig gemaakt aan logische denkfout. HR stelt ten onrechte dat bekendheid opeisbaarheid impliceert. Immers, niet ter zake iedere bestaande schade is de schadevergoeding direct opeisbaar: omzettingsverklaring in ingebrekestelling in geval van schadevergoeding bij niet-nakoming.

- A.C. van Schaick, 'Het glibberige pad van de verjaring van de regresvordering', NTBR 2012/55

Volgens art. 3:313 BW begint de termijn van de verjaring (...), maar het artikel maakt uitdrukkelijk ruimte voor gevallen waarin de wet anders bepaalt. En in art. 3:310 lid 1 BW bepaalt de wet anders, want daar staat dat de (korte) verjaringstermijn met betrekking tot een rechtsvordering tot schadevergoeding begint te lopen 'na de aanvang van de dag, volgende op die waarop de benadeelde zowel met de schade (...) als met de daarvoor aansprakelijke persoon bekend is geworden'. Waarom zou daarin besloten liggen dat de schadevergoedingsvordering opeisbaar moet zijn? En als in de bekendheidseis van art. 3:310 lid 1 BW besloten ligt dat de vordering opeisbaar moet zijn, waarom moet de Hoge Raad art. 3:313 BW dan ook nog te hulp roepen? (...) De redenering van de Hoge Raad klopt ook overigens niet, want een schuldeiser is soms wel degelijk in staat om zijn vordering in te stellen voordat de verbintenis opeisbaar is. Zo is de verbintenis onder opschortende voorwaarde niet opeisbaar, maar zij bestaat al wel.

Nogmaals oordeel HR dat vordering niet ontstaat door toewijzend vonnisHR 4 mei 2012, LJN BV6769, RvdW 2012/693 (Huisman q.q./Hoskens)

Central Food Tech BV (hierna CFT) is in staat van faillissement verklaard op 28 augustus 2002. Hoskens was bestuurder van CFT. Ten tijde van het faillissement bezat hij 50% van de aandelen via zijn vennootschap Hoskens Groep BV. De andere 50% van de aandelen was in handen van Ryan BV. CFT heeft gedurende de periode van 1989 tot begin 1992 zaken gedaan met Skoblin, een voormalige klant van Vaessen-Schoenmaker Chemische Industrie BV (hierna: V-S). In 1994 is door V-S ter zake hiervan een procedure tegen CFT en Hoskens geëntameerd. De rechtbank heeft op 9 januari 2002 voor recht verklaard dat Hoskens en CFT in de periode van 1989-1992 onrechtmatig hebben gehandeld jegens V-S. Hoskens en CFT zijn uit dien hoofde hoofdelijk veroordeeld tot betaling van € 281.882,21; Hoskens is daarnaast veroordeeld tot betaling van een boete van € 135.907,17, welk bedrag in mindering komt op het te betalen bedrag aan schadevergoeding. CFT heeft, na het wijzen van dit eindvonnis, een bedrag van € 253.500,-- aan V-S betaalbaar gesteld. Hoskens heeft zijn privé-aansprakelijkheid jegens V-S geschikt op een bedrag van f250.000,-- en dit bedrag betaalbaar gesteld na maximale verhoging van de hypothecaire lening op zijn woonhuis. In deze procedure spreekt Huisman q.q. Hoskens aan uit hoofde van kennelijk onbehoorlijke taakvervulling. Rechtbank en Hof hebben de vorderingen afgewezen op grond van verjaring.

HR:

Deze eis houdt volgens vaste rechtspraak in dat de benadeelde daadwerkelijk in staat is een rechtsvordering tot vergoeding van de door hem geleden schade in te stellen. Daarvan zal sprake zijn als de benadeelde voldoende zekerheid – die niet een absolute zekerheid behoeft te zijn – heeft verkregen dat de schade is veroorzaakt door tekortschietend of foutief handelen van de betrokken persoon. Een en ander betekent dat het antwoord op de vraag op welk tijdstip de verjaringstermijn is gaan lopen afhankelijk is van alle ter zake dienende omstandigheden (vgl. HR 9 juli 2010 («JOR» 2010/294, m.nt. Delhaas; red.), LJN BM1688, NJ 2012/194).

Het hof heeft het voorgaande evenwel niet miskend. Het is kennelijk, overeenkomstig de stelling van Hoskens, er van uitgegaan dat CFT op het moment dat zij door V-S in rechte werd betrokken reeds daadwerkelijk bekend was met de feiten waaruit de schade voor haar voortvloeide (te weten haar (mede)aansprakelijkheid vanwege het zaken doen met Skoblin in weerwil van een tussen V-S en Hoskens gesloten concurrentie- en geheimhoudingsbeding), ook al was toen nog onzeker of de rechter de vordering van V-S zou toewijzen. Dit is voor de aanvang van de verjaringstermijn voldoende, omdat daarvoor niet is vereist dat de benadeelde daadwerkelijk bekend is met de juridische beoordeling van de feiten en omstandigheden waaruit voor hem de schade voortvloeit. Daarom was CFT op dat moment daadwerkelijk in staat een rechtsvordering tot verhaal van die schade tegen Hoskens – al of niet in vrijwaring – in te stellen, ook al had die schade zich voor CFT nog niet gemanifesteerd in een toewijzend vonnis. In een zodanig geval kon CFT immers van Hoskens in elk geval vergoeding vorderen van de schade waartoe zij in de door V-S aangevangen procedure mocht worden veroordeeld (zie het hiervoor vermelde arrest HR 9 juli 2010).

Wat leert dit arrest?

- Bevestiging dat voor de aanvang van de verjaring niet is vereist dat in de hoofdzaak een veroordelend vonnis is uitgesproken, ...
... maar feitelijk verschil met arrest 9 oktober 2009, **NJ 2012/193** (Stadskanaal/Deloitte & Touche): in het geval van Stadskanaal/Deloitte was de gemeente niet bekend met alle feiten, omdat de gemeente niet betrokken was geweest bij gesprekken met de bank, vanwege het feit dat die gesprekken nu juist door haar adviseur, Deloitte, waren gevoerd.
- In literatuur verschillende schrijvers die het arrest niet begrijpen en van mening zijn dat arrest van 9 oktober 2009 “vreemde eend in de bijt” is
Jonk-Van Wijk en De Boer in TOP nr. 8 (2012/12)

Terug naar arresten uit (2009 en) 2010 met noot Du Perron

- III. HR 10 september 2010, NJ 2012/195 (X/Stichting Y Foundation of Scheele) m.nt. Du Perron
 Werknemer – sinds 1981 in dienst – vanaf 1992 klachten aan nek, schouders, bovenrug, arm en pols waarvoor hij verschillende malen wordt behandeld. Begin 2000 valt werknemer helemaal uit. Na re-integratiepoging in september 2002 ontslagvergunning aangevraagd. Dienstverband per 1 februari 2004 geëindigd. Werknemer stelt werkgever voor het eerst op 26 oktober 2005 aansprakelijk voor de schade. Hof wijst vordering werknemer op grond van verjaring af.

HR:

Deze verjaringstermijn begint pas te lopen op de dag na die waarop de benadeelde daadwerkelijk in staat is een rechtsvordering tot vergoeding van de door hem geleden schade in te stellen. Daarvan zal sprake zijn als de benadeelde voldoende zekerheid — die niet een absolute zekerheid behoeft te zijn — heeft verkregen dat de schade is veroorzaakt door tekortschietend of foutief handelen van de betrokken persoon. **Voor het gaan lopen van de verjaringstermijn is echter niet vereist dat de benadeelde bekend is met alle componenten of de gehele omvang van zijn schade als gevolg van dat tekortschietend of foutief handelen. Voldoende is dat de benadeelde bekend is geworden met schade die hij heeft geleden of lijdt als gevolg daarvan.** Die bekendheid stelt de benadeelde immers daadwerkelijk in staat om tegen de aansprakelijke persoon een vordering tot schadevergoeding in te stellen. **De verjaringstermijn die vervolgens op de voet van art. 3:310 lid 1 begint te lopen geldt mede voor de vordering tot vergoeding van schade waarvan de benadeelde kon verwachten dat hij die als gevolg van datzelfde tekortschietend of foutief handelen van de aansprakelijke persoon zou kunnen gaan lijden.** Als sprake is van lichamelijke klachten waarvan de herkomst niet zonder meer duidelijk is, kan van daadwerkelijke bekendheid met de schade pas sprake zijn wanneer met voldoende mate van zekerheid is vastgesteld waardoor de klachten zijn ontstaan. In het algemeen zal deze vereiste mate van zekerheid — die niet een absolute zekerheid behoeft te zijn — pas aanwezig zijn wanneer deze oorzaak door te dier zake deskundige artsen is gediagnosticeerd (HR 24 januari 2003, LJN AF0694, NJ 2003/300). Het hof heeft alleszins begrijpelijk geoordeeld dat de vanaf begin 2000 optredende klachten die uiteindelijk hebben geleid tot de arbeidsongeschiktheid van de werknemer, dezelfde aard en oorzaak hadden als de klachten in de periode tot 2000 en dat de werknemer al vóór oktober 2000 kon verwachten dat hij daardoor schade zou leiden. Dit wordt niet anders door de omstandigheid dat de werknemer die in februari 2000 als gevolg van de klachten was uitgevallen, vervolgens een RSI preventie- en reïntegratieprogramma heeft gevolgd en per februari 2001 in een aangepaste functie weer voltijds aan het werk was gegaan nu dezelfde klachten reeds kort daarop ertoe hebben geleid dat hij ook in die functie is uitgevallen en grotendeels arbeidsongeschikt is geworden.

Arrest levert twee nieuwe 'gezichtspunten' op:

- 10) ... is niet vereist dat de benadeelde bekend is met alle componenten of de gehele omvang van zijn schade; bekendheid met schade is voldoende.
- 11) ... geldt de termijn die gaat lopen ook voor de vordering tot schadevergoeding waarvan de benadeelde kon verwachten dat hij die als gevolg van datzelfde ... handelen van de aansprakelijke persoon zou kunnen gaan lijden.
- IV. HR 3 december 2010, NJ 2012/196 (X/Betonmortelfabriek Tilburg Bemoti) m.nt. Du Perron (onder 196)
 Eiseres tot cassatie, de benadeelde, was op 4 juni 1996 betrokken bij een verkeersongeval met ernstig, blijvend letsel als gevolg. Zij was ten tijde van het ongeval 9 jaren oud. De bestuurder, zijn werkgever en het bedrijf waaraan de bestuurder was uitgeleend zijn in 2003 onderscheidenlijk 2004 door de moeder (wettelijk vertegenwoordigster) aansprakelijk gesteld. De thans meerderjarige benadeelde heeft gevorderd voor recht te verklaren dat de verweerders in cassatie aansprakelijk zijn voor de door haar geleden schade. Verweerders hebben zich beroepen op de vijfjarige verjaringstermijn van art. 3:310 lid 1 BW, stellende dat de moeder van benadeelde kort na het ongeval daadwerkelijk bekend is geraakt met zowel de schade als de daarvoor aansprakelijke persoon, terwijl benadeelde althans haar moeder de verjaring niet tijdig heeft gestuit noch tijdig een vordering heeft ingesteld. De rechtbank en het hof hebben het verjaringsberoep gehonoreerd. Daartegen richt zich het cassatieberoep.

De klacht gericht tegen 's hofs oordeel dat de benadeelde die de identiteit van de dader eenvoudig kan achterhalen zich niet op onbekendheid met de aansprakelijke persoon kan beroepen, faalt. *HR*: Naar vaste rechtspraak van de Hoge Raad moet de eis dat de benadeelde bekend is geworden met zowel de schade als de daarvoor aansprakelijke persoon aldus worden opgevat dat het hier gaat om een daadwerkelijke bekendheid, zodat het enkele vermoeden van het bestaan van schade niet volstaat (vgl. HR 9 juli 2010, *LJNBM1688*). ***Dit neemt niet weg dat degene die de identiteit van de aansprakelijke persoon met een beperkt onderzoek eenvoudig had kunnen achterhalen, maar heeft nagelaten een dergelijk onderzoek in te stellen, zich ter afwering van een beroep op verjaring niet kan beroepen op subjectieve onbekendheid met de aansprakelijke persoon. Indien die identiteit gemakkelijk kan worden vastgesteld, mag van de benadeelde in beginsel worden verlangd dat hij zich enigermate inspant om erachter te komen wie voor de schade aansprakelijk is.*** Het verdraagt zich niet met de rechtszekerheid en de billijkheid, die het instituut van de verjaring mede beoogt te dienen, dat de benadeelde door het nalaten van een redelijkerwijs van hem te verlangen, eenvoudig uit te voeren onderzoek naar de identiteit van de aansprakelijke persoon, zou kunnen voorkomen dat de korte verjaringstermijn van art. 3:310 lid 1 BW een aanvang neemt.

Feitelijke gang van zaken opmerkelijk. De moeder wist dat bij het ongeval een opvallend gekleurde betonmolen was betrokken; daarop waren vermeld de namen van Bemoti en Vadèstru; dergelijke betonmolens reden frequent rond in de omgeving van de woonplaats van de moeder; politie heeft het kenteken genoteerd; er waren vele getuigen en de ex-partner van de moeder heeft kort na het ongeval contact gehad met de bestuurder. Aan de andere kant waren de omstandigheden bij de moeder: het moeizaam verlopen herstel van X., de problemen op school als gevolg van de secundaire zwakbegaafdheid van X., de fixatie van Z. op deze problematiek, de zorg van haar als alleenstaande ouder voor haar in 1995 geboren zoon met de ziekte van Down (die kort na de geboorte een hartoperatie had moeten ondergaan) en de beëindiging, kort na het ongeval, van de relatie met haar toenmalige, aan drank en drugs geraakte, vriend.... Wel schrijnend dat benadeelde hiervan de dupe is geworden.

Arrest levert nieuw 'gezichtspunt' op:

- 12) ... degene die identiteit van aansprakelijke persoon met beperkt onderzoek eenvoudig had kunnen achterhalen, maar dit heeft nagelaten, kan zich ter afwering van beroep op verjaring niet beroepen op subjectieve onbekendheid met aansprakelijke persoon.

Uit HR 2 december 2011, NJ 2012/197 (Nefalit/Erven Wolting) volgt dat het criterium nog steeds subjectief is en dat plicht van benadeelde niet meer inhoudt dan eenvoudig uit te voeren onderzoek.

Het onderdeel kan niet slagen omdat het uitgaat van een verkeerde lezing van het bestreden arrest. Het hof heeft met zijn oordeel dat niet gezegd kan worden dat de erven onvoldoende voortvarendheid hebben betracht om te komen tot bekendheid met de voor de schade aansprakelijke persoon, tot uitdrukking gebracht dat de erven in de gegeven omstandigheden in voldoende mate uitvoering hebben gegeven aan het redelijkerwijs van hen te verlangen, eenvoudig uit te voeren onderzoek naar de identiteit van de voor de schade aansprakelijke persoon (vgl. HR 3 december 2010, *LJN BN6241 NJ 2012/196*; *red.*)).

HR 12 oktober 2012, LJN BX5638 (Rampart/de Staat)

Een bedrijf, waarvan de verdachte dga is, houdt zich bezig met bemiddeling in onroerend goed transacties. Naar aanleiding van aangiften ter zake van oplichting en valsheid in geschrift start het OM een onderzoek naar het bedrijf. De verdachte is aangehouden en in verzekering en bewaring gesteld wegens het feitelijk leidinggeven aan verschillende strafbare feiten. De verdachte wordt vrijgesproken. De verdachte eist in een civielrechtelijke procedure om een aanvullende schadevergoeding, die in de miljoenen loopt, in het bijzonder wegens gederfde inkomsten.

Vordering wordt afgewezen, omdat deze is verjaard. De verdachte had zich op het standpunt gesteld dat de verjaringstermijn pas was begonnen op het moment van het onherroepelijk worden van het vonnis waarin hij is vrijgesproken. Uit arrest van 9 april 2010 volgt dat dit standpunt niet op gaat. HR verwerpt het beroep met toepassing van art. 81 RO.

Nogmaals NJ 2006/112 (Saelman/AZVU)Noot Du Perron bij Saelman:

- HR heeft de billijkheid tot regel verheven;
- Benadeelde mag zich niet van den domme houden: Als er voldoende aanleiding is om een onderzoek naar de ontbrekende gegevens omtrent aansprakelijkheid in te stellen – en dat mag niet snel worden aangenomen – terwijl dit onderzoek redelijkerwijs binnen de vijf jaar tot het daadwerkelijk instellen van een vordering (of een andere stuitingshandeling) kan leiden, is het vanuit de ratio van de korte verjarings-termijn gerechtvaardigd dat deze door het verstrijken van die vijf jaar verjaart.

Nogmaals NJ 2003/680 (S/Van Gerven) althansHet ontstaan en de opeisbaarheid van schade

Sinds NJ 2003/680 (HR: voor aanvang korte verjaringstermijn is vereist dat daadwerkelijk schade is ontstaan) worstelen met de vraag “wanneer schade *ontstaat*”.

- *Asser/Hartkamp & Sieburgh 6-II* 2009, nr 411*

De bepaling impliceert in beginsel dat de schade moet zijn ontstaan zodat vergoeding daarvan kan worden gevorderd; in zoverre is ook deze bepaling een toepassing van het in art. 3:313 BW uitgedrukte beginsel dat het lopen van een verjaringstermijn opeisbaarheid van de vordering veronderstelt. Zoals in ASSER/HARTKAMP & SIEBURGH 6-I* 2008, nr. 395 en hiervoor in nr. 39 werd opgemerkt is de schadevergoeding reeds opeisbaar, hoewel de hoogte van de schade, bijvoorbeeld in afwachting van een taxatie door deskundigen, nog niet vaststaat; vergelijk Parl. Gesch. Boek 3, p. 928. De verjaringstermijn vangt derhalve reeds voor deze taxatie aan. Hetzelfde geldt indien nog niet vaststaat op welke wijze de schade zal worden berekend. Wanneer mijn auto wordt aangereden, weet ik dat ik zaakschade (reparatiekosten, waardevermindering van de auto) heb geleden, ongeacht of deze schade later abstract of concreet zal worden berekend. De verjaringstermijn begint dus te lopen op het tijdstip van de aanrijding (mits ik ook bekend ben met de dader); niet pas wanneer, in geval van concrete schadeberekening, de herstelkosten zijn gemaakt. Het tijdstip van 'opeisbaarheid' in de zin van art. 3:310 BW is dus niet steeds hetzelfde als dat waarop bijvoorbeeld de wettelijke rente volgens art. 6:83 onder b BW ingaat; vergelijk ASSER/HARTKAMP & SIEBURGH 6-I* 2008, nr. 395.

- *Klaassen en Akkermans, 'Het moment van het ontstaan van schade', Preadvies VBR, 1998*

Het ontstaansmoment van de verbintenis tot schadevergoeding uit onrechtmatige daad wordt derhalve bepaald door het moment waarop de schade is geleden. Omdat een dergelijke verbintenis na haar ontstaan in principe ook terstond opeisbaar is, is het moment van het ontstaan van de schade daarmee tegelijkertijd bepalend voor de opeisbaarheid.

- *Conclusie mr. De Vries Lentsch-Kostense voor HR 6 april 2012, LJV BU3784*

De opvatting dat eerst schade ontstaat bij toewijzing van de vordering door de rechter, miskent dat een rechterlijke uitspraak in dit verband niet constitutief, maar declaratoir van aard is. Of en op welk moment ook daadwerkelijk schade ontstaat of achteraf gezien is ontstaan, is met andere woorden afhankelijk van alle omstandigheden van het geval. Voornoemde arresten kunnen tegen deze achtergrond worden gezien. Naar de kern genomen, lijkt het in beide zaken steeds te gaan om de vraag op welk moment de door de derde - naar achteraf bleek met recht - aangesproken 'verhaalsgerechtigde' partij (de gemeente in de ene zaak en de bestuurders in de andere zaak) met de schade bekend is geworden. Daarbij kan dan ervan worden uitgegaan dat schade in ieder geval ontstaat of reeds was ontstaan op het moment waarop de gemeente en de bestuurders door de bank onderscheidenlijk de curator werden aangesproken. Naar mijn oordeel behoeft geen bijzondere betekenis toegekend te worden aan de in het arrest van 9 juli 2010 gebruikte bewoordingen "ook al was op dat moment de schade nog niet ontstaan"; ik betwijfel althans of uw Raad met deze overweging heeft willen afwijken van de hoofdregel dat enige schade moet zijn ontstaan wil de korte verjaringstermijn van art. 3:310 lid 1 BW aanvangen.

HR 24 juni 2011, LJN BQ2312, RvdW 2011/802 (Chip(s)hol III/de Staat)

Volgens literatuur (Jonk-Van Wijk, A-G De Vries Lentsch-Kostense en Du Perron) slordig geformuleerde overweging over start van verjaring.

HR:

3.4.2 Het hof heeft - in cassatie terecht niet bestreden - vooropgesteld dat voor het bekend zijn van de schade niet is vereist dat de precieze omvang daarvan vaststaat, maar dat voldoende is dat *de mogelijkheid van schade* is komen vast te staan.

A-G De Vries Lentsch-Kostense in conclusie voor arrest ASR/Achmea:

18. Volledigheidshalve merk ik op dat Uw Raad in het recente arrest HR 24 juni 2011, LJN BQ2312, RvdW 2011/802 oordeelde (rov. 3.4.2): "Het hof heeft - in cassatie terecht niet bestreden - vooropgesteld dat voor het bekend zijn van de schade niet is vereist dat de precieze omvang daarvan vaststaat, maar dat voldoende is dat de mogelijkheid van schade is komen vast te staan." Tegen de achtergrond van de desbetreffende rechtsoverweging van het hof, de conclusie van A-G Spier (4.46.1) en het eerste zinsdeel van deze rechtsoverweging ga ik ervan uit dat uw Raad met het laatste zinsdeel in deze rechtsoverweging doelde op de bekendheid met de mogelijkheid van schade (waartoe een vermoeden ontoreikend, maar absolute zekerheid niet vereist is), en niet op het vereiste van het bestaan van schade (in die zin dat de mogelijkheid van toekomstige schade voldoende zou zijn).